

KOMITET BIOLOGII ŚRODOWISKOWEJ I EWOLUCYJNEJ POLSKIEJ AKADEMII NAUK

Przewodniczący: prof. dr hab. Krzysztof Spalik
Instytut Botaniki, Wydział Biologii, Uniwersytet Warszawski
ul. Ilji Miecznikowa 1, 02-096 Warszawa
e-mail: spalik@biol.uw.edu.pl

Szanowna Pani Minister

Komitet Biologii Środowiskowej i Ewolucyjnej PAN przeanalizował projekt podstawy programowej z biologii dla klas V-VIII szkoły podstawowej, porównując ją z aktualnie obowiązującą podstawą programową dla gimnazjum. Choć ta analiza pokazała, że projekt ten jest w dużej mierze powtórzeniem obecnie obowiązującej podstawy, niektóre wprowadzone zmiany budzą nasz głęboki niepokój. Zauważamy na przykład zniknięcie wielu wymagań o charakterze przekrojowym, integrującym wiedzę, co sprawia, że szkolna biologia staje się zbiorem faktów do nauczenia się na pamięć, w mniejszym stopniu natomiast jest narzędziem do wyjaśniania otaczającego świata. Pozostają też wątpliwości, czy zapisy przewidziane uprzednio do realizacji przez młodzież w wieku 13-15 lat sprawdzą się w nauczaniu dzieci w wieku 11-14 lat.

Podstawowym mankamentem nowej podstawy programowej jest marginalizacja nauczania o ewolucji, które zostało sprowadzone do wyrwanych z kontekstu zagadnień, poruszanych na końcu cyklu nauczania biologii. Złożyły się na to dwie pozornie nieduże, ale niezwykle istotne zmiany.

1. Z celów kształcenia, czyli wymagań ogólnych zniknęło zdanie „[uczeń] wskazuje ewolucyjne źródła różnorodności biologicznej”. Wymaganie to zapewniało obecność myślenia ewolucyjnego w całym cyklu nauczania biologii, a zwłaszcza omawianiu różnorodności biologicznej. Warto w tym miejscu przypomnieć słynny esej wybitnego amerykańskiego genetyka Theodosiusa Dobzhansky'ego pod tytułem „Nothing in Biology Makes Sense Except in the Light of Evolution” („Nic w biologii nie ma sensu, o ile nie jest widziane w świetle ewolucji”). Artykuł ten, opublikowany w 1973 r. w czasopiśmie pedagogicznym *American Biology Teacher*, podkreśla, że teoria ewolucji jest spoiwem biologii, wyjaśniając jednocześnie jedność i różnorodność życia na Ziemi. Ewolucja jest źródłem złożoności i różnorodności organizmów. Biologia nauczana bez ewolucji staje się zbiorem niepowiązanych ze sobą faktów do zapamiętania, ale nie do zrozumienia.
2. Z treści kształcenia zniknęło wymaganie szczegółowe „[uczeń] przedstawia źródła wiedzy o jej przebiegu [tj. ewolucji]”. To wymaganie umożliwiało powiązanie pojęcia ewolucji z dotychczasową wiedzą ucznia, np. na temat genetyki, ekologii czy budowy organizmów. Pozwalało wykazać, że teoria ewolucji ma solidne podstawy naukowe. Bez tego powiązania, zagadnienia ewolucyjne są abstrakcyjne, tracą swoją moc wyjaśniającą i integrującą w nauczaniu biologii.

Obniżenie rangi ewolucji w projekcie podstawy przez usunięcie ewolucyjnego kontekstu nauczania biologii jest zdecydowanym krokiem wstecz. Apelujemy o wprowadzenie do podstawy odpowiednich celów kształcenia i treści nauczania, które odzwierciedlałyby znaczenie teorii ewolucji we współczesnej biologii, np. przez przywrócenie wspomnianych zapisów z aktualnie obowiązującej podstawy programowej. Pragniemy podkreślić, że uwzględnienie ewolucji w celach kształcenia nie zwiększa zakresu treści do realizacji w szkole podstawowej, a określa jedynie kontekst, w jakim te treści powinny być realizowane na lekcjach biologii.

Z satysfakcją zauważamy uwzględnienie w projekcie podstawy programowej zagadnień z zakresu zagrożeń różnorodności biologicznej oraz ochrony przyrody, z dużym niepokojem natomiast konstatujemy brak zagadnień z zakresu ochrony środowiska. Zagrożenia środowiskowe, takie jak globalne ocieplenie

(które zaczyna już w istotny sposób wpływać na życie wielu społeczeństw) czy kwestia zagospodarowania śmieci i odpadów, powinny być znane każdemu obywatelowi, bowiem bez powszechnej świadomości i akceptacji niezbędnych zmian w gospodarce nie będziemy w stanie podjąć skutecznych działań zapobiegających degradacji środowiska.

Należy zaznaczyć, że po reformie edukacyjnej większość młodzieży będzie uczyła się biologii jedynie w szkole podstawowej, a zatem powinna z niej wynieść kanon wiedzy biologicznej, niezbędny nie tylko w życiu codziennym, ale także pomagający zrozumieć otaczający świat. Podstawy wiedzy o środowisku oraz wiedzy o ewolucji do tego kanonu ponad wszelką wątpliwość należą.

W imieniu Komitetu Biologii Środowiskowej i Ewolucyjnej PAN

*prof. dr hab. Krzysztof Spalik
przewodniczący Komitetu*

Warszawa, dn. 8 grudnia 2016 r.